

hlevi jako nizki, in da živina nima dovoljno prostora, je dihanje težavno in zelo nezdravo.

Še poprej se pa pokvari zrak, ako se v tacih prostorih, kjer ljudje prebivajo, kuri, ker tudi ogenj rabi kislec in se tako še poprej povzije.

Sploh se ravnajmo po pravilu: Kjer ogenj ali sveča več dobro ne gori, tam je za ljudi in živali jako nezdravo.

Ako hočemo tedaj imeti zdrave ljudi in živali, moramo zrak pogostoma menjati, to je, okna in vrata odpirati, da nezdravi zrak vetrovi odnesó in da na njegovo mesto zopet pride frišen in nepokvarjen zrak, in bomo gotovi, da bodo ljudje in živali zdravi.

Mnogokrat se je uže dogodilo, da so ljudje od teh slabih plinov umrli ali vsaj bolehní postali, kar bi ne bilo, ako bi bil zrak zdrav. Pri slabem zraku se nam tudi nobena žival nikdar dobro redila ne bo, ako jo še s tako dobro pičo hranimo, kar je tudi gotovo vsakemu naprednemu gospodarju dobro znano.

Zrak se pa še posebno stanjša pri veliki gorkoti, tedaj posebno v poletnem času meseca julija in avgusta, in ravno ta čas se pa tako nevarna živinska bolezen, ki jo navadno imenujemo „vrančni prisad“ (Milzbrand, Anthrax), najrajše prikaže in mnogokrat ubogim kmetom vniči cele čede.

Kakor smo poprej omenili, da se pri hudi vročini zrak stanjša, živina ne dobi dovoljno množino kiselca ter kri, namestu da bi postajala rudeča, ker sama taka je zdrava, postaja črna in gosta kakor gnojnica; naj jej zdaj še primanjkuje zdrave frišne vode, katera tudi največ iz kiselca obstoji, kar se posebno pogostoma dogaja v kamnitih krajih, kakor je na priliko naš Kras, tužna Istra in Dalmacija itd. ravno v teh krajih, kakor nam je znano, se vrančni prisad največkrat prikazuje. Ako tedaj obeh glavnih, za zdravo življenje neobhodno potrebnih reči, namreč zdravega zraka in vode primanjkuje, se ne smemo čuditi, da kri naglo postane črna in da žival vsled tega tudi zelo naglo pogine. Če tedaj hočemo svoj največi zaklad, to je, živino zdravo obdržati, glejmo, da v zdravem hlevu počiva in da ima vedno dovolj in zdrave vode. Fr. Žepič.

Národno-gospodarske stvari.

Kako je uničevati jelčnega zavijača, kateri se je spet letos prikazal na Notranjskem.

Spisal e. k. deželni gozdni nadzornik V. Goll.

Jelčni zavijač, kateri je zadnji dve leti pustošil jelove gozde po Notranjskem, prikazal se je žal! ondukaj tudi letos in videti ga je v očitno veliki množini po gozdih graščine haasberške in po gozdih občine planinske, cerkniške, gorenjelogaške, dolnelogaške in postojinske. Po razglasu e. k. deželne vlade s 17. aprila t. l. št. 6034 uničuje se zadnjih 14 dni — t. j. od začetka objedne dobe — s prekajanjem tistih gozdnih delov, katerih se je lotil. Prekajanje se godi tako, da se na različnih, kolikor je moči na enakomerno razdeljenih mestih ob deževnih dnevih zažgó zloženi kupi zelene hoste in preperete štorovine i. dr. Vsled tega narejeni dim se po gozdu razširi in poleže ter duh po smodu pristudi gosencem živež.

Posebno veliko delavnost v tem oziru kaže gozdarsko osobje kneza Hugona Windischgrätza pod vodstvom graščinskega direktorja gospoda Franca Reissmüllerja in nadlogarja gospoda Antona Hanuša, kateri politična oblastva in državne gozdne organe podpirajo v tem, da

koristno podučujejo gozdne posestnike, kje se dobiva ta kvarljivec; da jih dalje podučujejo, kako škoduje gozdom, kako ga je primerno uničevati, in kako je tedaj, kedar se gozd prekája, previdno paziti na požarno nevarnost.

Gotovo je do zdaj, da se je jelčni zavijač prikazal na 28.770 hektarih (50.000 oralih), in da se je lotil vseh jelk brez razločka starosti, bodi si, da rasto same, ali pomešane z drugim lesom in po vseh stajaliških razmerah.

Ker je pred nekaterimi dnevi nastopilo suho in vetrovno vreme, niso se mogli vsi tisti gozdni deli, katerih se je lotil jelčni zavijač, in tudi ne tako razsežno kakor v začetku prekajati. A to prekajanje se bode spet pričelo takoj, kedar se vreme tako premeni, da se ne bode bati nobene požarne nevarnosti.

V gozdarstvu nezvedenim ljudem se še posebej omenja, da je objedanje jelčnega zavijača lahko spoznati po tem, da vršično popje in objedene igle izgubé svojo svežo rumeno-zeleno barvo in da postanejo v začetku blede, potem rudeče in naposled rujave, in da škoda, ki nastane iz tega, obstoji v tem, da se zmanjšuje rast jelovih dreves v obsegu in na višino, in vsled tega tudi vrednost jelovih debel kot porabnega lesa. Nujna dolžnost je zatorej političnim oblastvom, gozdnim posestnikom in vsem v to pristojnim organom, da se na vso moč upró temu kvarljivcu, ki preti gozdom po Notranjskem.

Slovstvene stvari.

V spomin

dr. Jan. viteza Bleiweisa-Trsteniškega.

Spisal Jos. Cimperman.

(Konec.)

XI.

Dragi gospod Cimperman!

Vaš slavnostni govor *) je v velikem delu prav dobro osnovan.

Vse gre prav „wie aus einem Guss“ v Vašem govoru, al ko na drugi poli dospete na „Notranji nemir“ in daljne politične dogodbe... je opisa njih preveč in premalo, kajti po oktoberski diplomi je prišla Schmerlingova ustava, potem leta 1867. dualizem sedanji z liberalno éro itd. Vse to opisavati ne more biti predmet naši „besedi“, al tudi odlomki iz vseh dôb ne. Zato je prav, da se zraven osobnih dogodeb „im Fluge“ omenijo tudi politične nezgode „mit kurzen Pinselstrichen“, pri katerih v milih in nemilih časih se zmerom leskeče cesarjevo gêslo: „Viribus unitis“ (kar je uže Koseski pel), in pa: „mir mojim narodom“. To dvojno gêslo naj bi se poudarilo v vsem vladanji cesarjevem — izpustite pa vse podrobnosti o povzdigi kmetijstva, obrtnijstva etc., ker za temi stojijo tiste „lacrimae“ čedalje večjih davkov, deficitov itd., katerih cesar nikakor ni kriv, ampak „liberalci“, ki žali bog uže 18 let „veljajo“ za zastopnike ljudstev, in pa njihovi ministri.

Zato „über alles dieses mit einigen kräftigen Pinselstrichen hinweg“, v katerih je, kakor gori rečeno, razvidno cesarjevo gêslo.

*) Sl. čitalnica ljubljanska mi je bila naročila sestaviti slavnostni govor za petindvajsetletnico cesarjeve poroke; govorila je gospá Franja Ravnikarjeva.

To prosim preudariti in premeniti. Če tudi nekoliko krajši postane govor, vendar je še vedno dosti obširen.

S srčnim pozdravom

Ves Vaš

7/4. 1879.

Dr. Jan. Bleiweis.

XII.

Predragi!

— — — „Starína“ pa ne gre, ker starína ima pri nas ves drug pomen; Čehi imajo starosta (to je lep izraz).

Je sicer malenkost, pa vendar bi rad vedel: zakaj Jurčič etc. pišete denes — dnes? Vem, da Štajerci govorijo den namesto dan, pa tudi meša namesto maša, toto namesto to etc. etc., al Hrvatje pišejo dan, danes, kakor mi Staroslovenci. Zmerom kričimo: bližajmo se, bližajmo se! pa vedno se radi ločimo od njih.

Rekel sem gori: malenkost je, pa vendar Vas prosim, da mi poveste, kakošen „Grund“ imate za denes? Sicer pa ponavljam še enkrat: pesem Vaša (čestitka Koseskemu) je krasna.

Ves Vaš

Dr. Bleiweis.

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Pantheon zidal je, kakor je zapisal Plinij, neki Valerij (Valerius) iz Ostije, in mnogo jih je, ki mu pripisujejo večo nadarjenost in zmožnost, kakor so je imeli osebno poslednji voditelji vatikanskega zidanja. Tlak Pantheonov je vložen s porfirom, sivim granitom, z mnogimi vrstami azijskega in afrikankega marmeljna, ter se blišči v najlepših barvah. Nagnjen je okoli in okoli nekoliko — kar se pa komaj zapazi — proti osredju, da se mokrota, ki pada skoz odprto okno, odceja v podzemeljski kanal.

Kakor sploh marsikaj pod solncem, občutil je tudi Pantheon uže marsikatero bitko osodo. Leta 22. pred Kristusom vdarila je strela vá-nj, ter odbila kipu Avgustovemu sulico iz rok. Za čase Tita poškodoval ga je požar; to škodo popravil je Domicijan. Leta 110. po Kristusu poškodovala ga je zopet strela; Hadrijan, Septimus Severus in Karakalla postavili so ga vnovič v prejšnji stan. Leta 655. vgrabil in oropal je cesar Konstantin II. streho, ki je bila narejena iz bronasto-pozlačenih opek, kar je še le l. 713. nadomestil Gregor III. s svinčenimi plošami, ki krijejo Pantheon še zdaj. Da ta sloveča zgradba sploh ni razpadla v razvaline, kakor marsikaka druga ponosna in trdna stavba starega Rima, da ni bil Pantheon v srednjem veku spremenjen v trdnjavo, prezidan, pokvarjen, in o kakem naskoku še morda spremenjen v prah in pepel, zahvaliti se je edino le okoliščini, da je bil zgodaj posvečen v kristijansko svetišče. Papež Bonifacij IV. izprosil si je bil to dovoljenje od bizantinskega cesarja Phokos-a, in ga posvetil 13. maja l. 609. Nebeški Kraljici Mariji in vsem mučenikom; poslednje pa zato, ker je dal prepeljati iz katakomb 28 voz trupel in svetinj sv. mučenikov, ter jih nekaj dal pokopati pri altarji, nekaj pa v nalašč za to izgotovljeni podzemeljski rakvi. Takrat vpeljan je bil praznik Vseh Svetnikov, ki se obhaja, kakor je znano, 2. novembra.

V tej cerkvi počiva v tretji kapeli (pri levi roki) slavni slikar Rafael. On sam si je bil odbral ta prostor za svoj grob, ter določil, da naj se ná-nj postavi marmelnast kip Madone (Marije), katerega izdelovanje je bil izročil svojemu prijatelju Lorencu Lotti-ju. (Grobni napis sestavlja je slavni in duševiti kardinal Bambo). Naložil je sloveči Rafael tudi znamenito svoto, iz katere obresti naj se poplačajo stroški, da se na vedne čase vsaki mesec opravi 12. sv. maš za mrtve.

Kaj je nagnilo tudi umrlega italijanskega kralja Viktor Emanuela, da se je dal pokopati v tem svetišču, ne vemo. Med mučenike se menda vendar ni prišteval, ali kaj? Grob njegov nahaja se na epistelski strani velikega altarja. Na stebru ob grobu videli smo poobesjenih mnogo vencev. Civilna straža varuje vedno grob. Zakaj se to godi, ali zarad časti, ali morda iz strahu, ne vem, in se tudi nisem brigal za to. Toliko pa vendar dostavim, da v podzemeljskih rakvah dunajske kapucinske cerkve, akoravno sem jih kot zvesti avstrijski patrijot obiskal uže trikrat, nisem kaj enacega (straže) videl nikoli. Umrli udje naše preslavne cesarske hiše in rodbine počivajo ondi tudi brez straže v tihem in sladkem miru.

Zapustivše Pantheon vodil nas je g. P. Benedičič po raznih ulicah do kraja (štacune), kjer se navadno dobivajo najbolj cenó spominske malenkosti (pri nas po Gorenjskem imenujemo jih „odpustke“), na pr. moleki, križici, svetinice itd. na prodaj. Hoteli smo se preskrbeti s tem zarad tega, da bi bilo naslednji dan vse to pri veliki avdijenci v Vatikanu od Sv. očeta blagoslovljeno. Toda našli smo ondi toliko slovanskih romarjev, ki so si nakupovali take reči, da ni bilo moč lahko priti blizo. In tudi čutiti je bilo, da dotičnemu trgovcu ni bil neznan pregovor: „Železo naj se kuje, kedar je vroče“. Zahteval je za marsikako stvar toliko, kakor bi se bila o drugem času za polovico cenejše dobila. Toraj smo se kmalu odpravili naprej.

Omenjeni štacuni počez ravno unkraj malega trga videli smo lepo cerkev, in ker smo imeli čas, podali smo se v njo. Imenuje se: „S. Maria sopra Minerva“, in jo prištevajo med znamenitnejše vsega Rima. Stoji namreč na mestu, kjer je bil rimski vojskovodja Pompej, po mnenji družih pa cesar Domicijan dal deviški boginji Minervi postaviti tempelj, od tod ime, ki se po naše glasi: Sv. Marija nad Minervo. Malo cerkvico, ki je uže koj v prvih stoletjih na tem mestu stala, prepustil je bil papež Caharija (leta 750.) grškim nunam iz reda Bazilija. V 14. stoletji je bil ves ta prostor prepuščen redovnikom Dominikanom, ki so sezidali sedanjo cerkev. Ona je edina v Rimu, ki je postavljena v italijansko-gotičnem zlogu. Najimunitnejše rodbine pospeševale so to zidanje, ter dozidavale cerkvi kapele, vsled česar ona ni ravno v soglasji s prvotnim načrtom. Tudi v novejšem času (1849—1854) je bila cerkev popolnem prenovljena. Zadobila je sicer s tem posebno prazničnost in častitljivost, ker se ni štedilo ne z marmeljem in ne z zidarsko-umetnimi olepšavami; a — nekaj je pa vsled tega vendar kolikor toliko trpelo, in to je: gotiški stavbeni zlog. Grobnih spominkov umrlih papežev, kardinalov in drugih slovečih mož je to svetišče tako bogato, kakor enako malo katero drugo v Rimu. Med kapelami je najbolj sloveča ona sv. Tomaža Akvina, ki v prekrasnih slikah, izgotovljenih po Filipinu Lippi-u, kaže zmago kristijanske učenosti v poveličanji tega svetnika (sv. Tomaža Akvina). Ob levi strani velikega altarja nahaja se dalje marmelnasti kip Izveličarjev, ki se prištevava med najizvirnejše umotvore slavnega Mihelangela. Nad vse pa zanima obiskovalce tega svetišča véliki altar, v katerega prozorni menzi leži truplo zeló sloveče svetnice Katarine Sienske, katero ne le Rim, ampak ves